

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

з'єднують стрілочкою рослини з тим, що вони дають.

Учитель: зробимо висновок:

– Що дають тварини людям? Відповідь – продукти харчування, одяг, взуття.

– Що дають рослини людям? Відповідь – меблі, ліки, продукти харчування тощо.

– Що дає природа людям? Відповідь – життя.

Вправа «Дерево народної мудрості» розвиває варіативність та оперативність мислення, логічні операції аналіз та синтез.

Учитель: Зверніть увагу на незвичайне дерево. На ньому є слова, спробуйте з них скласти прислів'я про природу (слова – кожного, природа, чарує, не, та кожен, шанує, її). Прислів'я: Кожного природа чарує, та не кожен її шанує.

Систематично розвиваючи на уроках та в позакласній роботі окремі складові творчої діяльності, творчого мислення, ми, таким чином, сприяємо формуванню креативних рис особистості молодшого школяра.

Узагальнюючи сказане вище, можна стверджувати, що до ознак креативності належить інтелектуально-творча активність та ініціативність, індивідуальність, здатність до саморозвитку та самовдосконалення. Творчі люди характеризуються високою інтуїцією, володіють нестандартним баченням та мисленням. Вони досить допитливі, переконливі та незалежні.

Сьогодні, як ніколи, нашій країні потрібні люди, які здатні приймати нестандартні рішення і які вміють творчо мислити, тому креативне мислення варто формувати з молодшого шкільного віку.

Література:

1. Белова Е.С. Одаренность малыша: раскрыть, понять, поддержать. – М.: Флинта, 1998. – 136 с.
2. Блонський П.П. Вибрані психологічні твори. – М.: Просвещение, 1964. – С.102.
3. Богоявленська Д.Б. Основні сучасні концепції творчості та обдарованості. – М.: Молода гвардія, 1997. – С.57.
4. Галкіна Т.В., Алексєєва Л.Г. Діагностика і розвиток креативності // Розвиток і діагностика здібностей / Под ред. В.Н.Дружиніна. – М., 1991. – С.102.
5. Лернер І.Я. Розвиток мислення учнів у процесі навчання історії. Посібник для вчителів. – М.: Освіта, 1982. – С.37.

Кужель О. М.*

ВИКОРИСТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ СПІЛКУВАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено педагогічному використанню невербальних засобів спілкування на уроках англійської мови в старшій школі. У статті визначені головні переваги їх раціонального застосування, що сприяють процесу оптимізації навчально-виховної діяльності, подано алгоритм дій педагога та учнів під час етапів роботи з відеоматеріалами, де застосовуються невербальні засоби спілкування.

* © Кужель О. М.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

З перетворенням нашої країни на самостійну, незалежну державу виникла потреба у реформуванні системи освіти. З цією метою розроблена цілісна державна національна програма «Освіта», головним завданням якої є визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та на перспективу, створення життєздатної системи безперервного навчання й виховання для досягнення високих освітніх рівнів, постійного забезпечення можливостей духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації [1].

Відповідно до державного стандарту метою навчання іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах є оволодіння учнями основами іншомовного спілкування, у процесі якого здійснюється освіта, виховання й розвиток особистості. Саме тому актуальною в наш час є проблема правильного, виваженого, продуманого використання невербальних засобів спілкування на уроках англійської мови в старшій ланці, що можуть сприяти процесу оптимізації навчально-виховної роботи. Це висвітлюється в низці нормативних документів, зокрема в Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [3].

Останнім часом спостерігається значне підвищення зацікавленості науковців, методистів, лінгвістів, психологів до проблеми використання складових невербальних засобів спілкування: інтонації, голосу, міміки, жести, пози. Ці питання розглядалися, зокрема, у працях науковців Н. П. Волкової, О. В. Голотюк, І. М. Дичківської, М. М. Фіцули. Проблематика раціонального їх використання також розглядається у працях дослідників А. А. Бізяєвої, А. А. Веремчук, М. М. Карнеловича Н. Г. Ничкало та ін. Але питанню педагогічного використання невербальних засобів спілкування на уроках англійської мови в старшій школі приділено недостатню увагу, тому з огляду на особливості застосування їх як корисного аудіовізуального засобу, що сприяє формуванню мовленнєвої компетенції в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі, цій проблемі слід приділити окрему увагу.

Метою цієї статті є висвітлення раціонального використання невербальних засобів спілкування на уроках англійської мови в старших класах.

Засоби навчання, проблема їх раціонального використання існує з моменту виникнення педагогіки як науки. Ми погоджуємося з думкою більшості науковців, що вони є допоміжними засобами зі специфічними дидактичними функціями. Існує багато тлумачень, дефініцій невербальних засобів навчання.

Сучасний Оксфордський тлумачний словник дає наступне визначення невербальних засобів навчання: «Невербальні засоби навчання – навчання студентів спілкуванню, що не включає слова, словосполучення або промову» [5, с. 1037].

Як відомо, до невербальних засобів спілкування належать інтонація, голос, міміка, жести, пози. Усі вони можуть бути задіяними в навчально-виховному процесі, оскільки вищезазначені засоби мають вагомe значення. Зокрема:

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

– невербальні засоби спілкування сприяють вирішенню проблеми масовості в навчанні та вихованні; один учитель в змозі здійснити такі види навчально-виховної діяльності як пояснення, демонстрація і навіть, керування учнівською аудиторією в десятки учнів;

– за допомогою технічних засобів навчання ця цифра може зрости до кількох сот тисяч, а інколи й до мільйонів школярів;

– невербальні засоби спілкування здатні індивідуалізувати навчання; процес запам'ятовування цих засобів відбувається в учнів неоднаково, що залежить від імітаційних здібностей учнів, пам'яті, наявності музикального слуху, порогу втоми, ступеня мотивації;

– завдяки використанню невербальних засобів спілкування вчителі зможуть забезпечити стовідсоткову активність учнів при належній мотивації до навчання;

– використання невербальних засобів спілкування надає можливість вчителю організувати самостійну роботу учнів при формуванні вмінь та навичок усного мовлення; спираючись на інтонацію, голос, жести, міміку, пози вчителя, школярі виконують завдання самостійно, незалежно від педагога;

– застосування невербальних засобів спілкування краще ніж будь-які інші засоби навчання, спроможне реалізувати золоте правило дидактики – наочність (Ян Амос Коменський). При виваженому, продуманому підході до використання невербальних засобів спілкування; особливо значення мають автентичні відео- та аудіо зразки, де простежуються інтонації голосу, міміка, жести, пози;

– невербальні засоби спілкування надають можливість більш ефективно організувати навчання говоріння, оскільки процес комунікації неможливо уявити без використання інтонації, голосу, міміки, жестів, поз;

– однією з найбільших переваг невербальних засобів спілкування є зворотній зв'язок: учитель у будь-який момент може продублювати інтонацію, голос, міміку, жести, пози для забезпечення розуміння; таким чином, при забезпеченні зворотного зв'язку реалізується одна з основних функцій педагога – функція контролю та самоконтролю;

– переваги використання невербальних засобів можна перевірити шляхом рефлексії (які саме невербальні засоби були найбільш вдалими у вчителя і чому, над якими педагогу ще слід попрацювати, щоб урок англійської мови у старшій ланці став ще більш продуктивним та цікавим).

У процесі роботи з використанням інтонації, голосу, міміки, жестів, поз на уроках англійської мови педагог та учні включаються в спільну діяльність, де найбільше й найвагоміше значення має робота слухового та зорового аналізаторів. Учні в процесі роботи на уроках англійської мови аналізують, зіставляють, виділяють головне, вилучають непотрібне, творчо, аналітично мислять [2].

Аудіо- і особливо відеоматеріали із супроводженням

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

голосу, міміки, жестів, поз дуже корисні для школярів, тому ми погоджуємося з думкою дослідників, що існує три етапи роботи з використанням невербальних засобів навчання на уроках англійської мови:

- перед демонстрацією;
- під час демонстрації;
- після демонстрації.

Для того щоб демонстрація педагогом відеоматеріалів з використанням невербальних засобів навчання була більш цілеспрямованою, слід заздалегідь поставити перед учнями конкретні завдання. Наприклад, намагатися визначити основну думку конкретного відеоматеріалу, головних персонажів, визначити своє ставлення до головного героя та другорядних персонажів, зіставити, порівняти, аналізувати, виокремити та ін.

З метою створення сприятливих умов для розуміння демонстрації відеоматеріалу вчитель може роз'яснити при необхідності застосування окремих невербальних засобів спілкування, а саме: інтонації, голосу, міміки, жестів, поз, або імітувати їх для полегшення сприйняття учнями.

Перший етап передбачає налаштування учнів на роботу. На нашу думку, перевага цього виду діяльності полягає в тому, що учні, які будуть переглядати відеофрагмент з використанням невербальних засобів навчання, зможуть аналізувати й виділяти потрібну інформацію. Педагог має передбачити й попередити учнів, що вони мають запам'ятовувати, а що – записувати, щоб не пропустити важливої інформації.

Другий етап – робота, де учнями фіксується інформація, часто – одночасно з переглядом відеофрагменту. Працює й розвивається фонематичний слух школярів, пам'ять; окрема увага приділяється моментам, пов'язаним з невербальними засобами спілкування. Педагог при цьому стежить за часом.

Що стосується третього етапу, то існує багато різноманітних вправ і видів діяльності, що можуть бути використані після відео-перегляду: після відповідних вказівок учителя школярі можуть обговорити основні або окремі питання, їм можна запропонувати в тезах написати почуте й побачене, написати листа деяким персонажам, написати нарис, есе, статтю тощо. Таким чином, використання відеофрагменту з використанням невербальних засобів спілкування виступає стимулом для обговорення, письма, продуктивної діяльності на уроці англійської мови.

Для досягнення позитивних результатів педагогу необхідно вміло використовувати різноманітні прийоми роботи з відеоматеріалами. Серед них:

- переказ змісту материнською, українською мовою;
- переказ змісту англійською мовою;
- відповіді учнів материнською, українською мовою;
- відповіді учнів англійською мовою;
- перелічення окремих предметів материнською, українською мовою;
- перелічення окремих предметів англійською мовою;

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

- складання плану з переказом по ньому на наступному занятті;
- поділ відео-фрагменту на основні частини з наступним їх називанням;
- переказ відео-фрагменту та його обговорення англійською мовою;
- імітація учнями невербальних засобів спілкування в найбільш суттєвих, ключових моментах відеоматеріалів.

Особливий інтерес у впровадженні невербальних засобів спілкування становить робота з інформаційними телевізійними репортажами, оскільки телевізійний репортаж є одним з найбільш динамічних видів аудіовізуальних мистецтв. Сам термін «репортаж» перекладається з англійської мови як «повідомлення з місця події», тобто для учнів старшої ланки це можливість безпосередньої передачі відеоінформації з місця події, передачі того, що відбувається зараз, у цю мить. Це можливість залучення школяра до історичних подій, що відбуваються лише зараз і про які тільки завтра заговорить кінохроніка, а після-завтра – література, театр, кіно, живопис, скульптура. Відеорепортаж із залученням інтонацій, голосу, міміки, жестів, поз може бути яскравим відображенням реальної ситуації, фактів, явищ і подій у динаміко-процесуальній, просторово-часовій цілісності, безперервності, документальній достовірності та природності, що впливає на саму природу відеообразу і психологічні особливості його естетичного сприймання [4].

Розглядаючи проблему використання інтонації, міміки, жестів, поз на уроках англійської мови, ми дійшли до висновків, що вагомість їх використання як корисного, дієвого, потужного аудіовізуального засобу в загальному процесі навчання й виховання розкривається через їх незаперечний зв'язок з формуванням мовленнєвої компетенції в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Таким чином, невербальні засоби спілкування при правильному їх використанні допомагають розвинути уяву, здогадку, мислення учнів старшої ланки, самостійність у подоланні мовних та смислових труднощів, викликати інтерес до оволодіння англійською мовою, сприяти ефективності її вивчення, формувати світогляд учнів.

Перспективи наших подальших досліджень ми вбачаємо у висвітленні використання інтонації, голосу, міміки, жестів, поз на уроках англійської мови в початковій ланці, оскільки саме на початковому етапі є необхідність знаходження «золотої середини» – збалансованого, раціонального застосування вербальних та невербальних засобів спілкування.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. 3-тє вид., стер. / Н. П. Волкова, – К.: Академвидав, 2009. – 616 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. / І. М. Дичківська, – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт – 2003. – 273 с.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

4. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. // М. М. Фіцула, Вид. 2-ге, випр. Доп. – К.: Академвидав, 2007. – 560 с.
5. .Oxford Advanced Learner's Dictionary, Oxford University Press, New 8th Edition, – 2011. – P. 1037.

Кузьменко Ю. В., Жияєва Л. С.*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДИТИНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У даній статті авторами висвітлюється проблема нарощення творчого потенціалу учнів початкової школи, зокрема висвітлюється розвиток творчих здібностей дитини як передумова успішної соціалізації індивіда.

Сьогодні, в умовах швидкого зростання ритму і темпу нашого життя, на перший план серед вимог до людини як члена суспільства виходить її індивідуальність та здатність до творчої взаємодії індивіда і суспільства на основі предметно-перетворювальної діяльності, результатом якої є гармонізація відносин особистості й соціуму. За таких умов посилюється актуальність досліджень питань щодо соціалізації людини: її гармонійне входження в суспільство, адаптація до змінних умов життя, дотримання соціальних норм та вимог, прийняття й передача з покоління в покоління системи національних, культурних та релігійних цінностей, здатність будувати конструктивні стосунки, відчуття себе членом певної спільноти, перенесення своїх знань в нові умови, творчий підхід у вирішенні життєвих ситуацій та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що проблема соціалізації особистості досліджується досить широко, зокрема у дослідженнях Є. Кузьміна, В. Мухіна, О.Главник, В. Зона, Л. Виготського, А. Петровського, Т. Репіна Ю. Василькова, В. Іванова, Н. Лавриченко, А. Мудрик та ін.

На сьогодні науковці виділяють три підходи щодо розуміння сутності соціалізації, які різняться уявленнями про людину та її ролі у процесі власного розвитку. Окреслимо ці підходи:

– перший характеризує особистість як об'єкт соціалізації – зміст процесу соціалізації визначається зацікавленістю суспільства в тому, щоб його члени успішно опанували громадські ролі (робітника, сім'янина, законослухняного громадянина, патріота своєї країни та ін.);

– другий характеризує особистість як об'єкт і суб'єкт соціалізації – людина як повноцінний член суспільства засвоює соціальні норми, культурні цінності в єдності з реалізацією своєї активності, самовдосконалення, самореалізації в оточуючому середовищі. Індивід адаптується до суспільства й активно приймає участь в процесі соціалізації, впливає на самого себе і своє життя;

– третій характеризує особистість з точки зору необхідності реалізації цілей держави, суспільства, людини. Відповідно

* © Кузьменко Ю. В., Жияєва Л. С.